

ჯემალ გვიტაძე

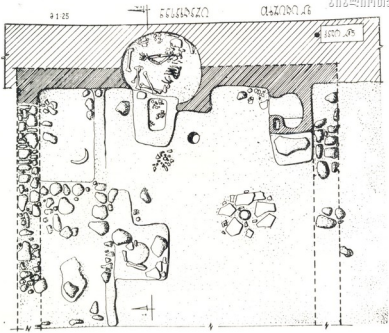
საყარაულო სერის ნასახლარი

კასპის რაიონის არქეოლოგიური ექსპედიცია (ხელმძღვანელი გ. ცქიტიშვილი) 1977 წელს საველე კვლევა-ძიებას აწარმოებდა ძეგვიგორის ახალმშენებარე გზატკეცილის ზონაში — მდებარე „საყარაულო სერზე“. ექსპედიცია დაფინანსებული იყო საქართველოს გზათა მშენებლობის სამინისტროს მიერ.

საყარაულო სერი მდებარეობს კავთისხევის რკინიგზის სადგურიდან სოფ. ჩოჩეთისაკენ მიმავალი გზის მუ-4 კილომეტრზე. მისი ფართობი რამდენიმე ჰექტარს მოიცავს და იფარგლება შემდეგ საზღვრებში: დასავლეთიდან კასპი — კავთისხევის საავტომობილო გზა, სამხრეთიდან მდინარე შავწყალა (ბალების ხევი) და ანტიკური ხანის სატაძრო კომპლექსი ციხია-გორა, აღმოსავლეთიდან სამძივის მიწები ჩრდილოეთიდან საყარაულო სერს ესაზღვრება ქსოვრისის ვრცელი მიწდგრები, რომლისგანაც იგი 50—60 მეტრის სიმაღლის კლდით არის გამოყოფილი. ამრიგად „საყარაულო სერს“ გაბატონებული ადგილი უკავია, აქედან აღამიანს ადვილად შეუძლია თვალყური ადევნოს ვრცელ ტერიტორიას, ალბათ ამან განსაზღვრა ტოპონიმი „საყარაულო სერის“ წარმოქმნა.

ამ ტერიტორიის არქეოლოგიურმა შესწავლამ გამოავლინა მეტად საინტერესო ძეგლები, რომლებიც იმდროინდელი მოსახლეობის ცხოვრებისა და ყოფის შესახებ გარკვეულ წარმოდგენას ქმნიან. გამოვლენილ იქნა ორმოსამარხები, რომელთა ქრონოლოგიური ჩარჩო ძვ. წ. II ათასწლეულის დასასრულიდან ძვ. წ. III საუკუნემდე გრძელდებოდა, ქვევრსამარხები რომლებიც ძვ. წ. III—I საუკუნეებით თარიღდებიან და ნასახლართა ნაშთები. წინამდებარე წერილში ჩვენ შევეხებით ერთ-ერთ ნასახლარს.

„საყარაულო სერის“ სამხრეთ კალთაზე ჩრდილოეთიდან სამხრეთისაკენ დამხრობილ დამრეც ადგილზე გაეღებულ № 6 თბრილში, კორდოვანი ფენის მოხსნის შემდეგ, თანამედროვე მიწის ზედაპირიდან 20 სმ. სიღრმეზე, შემჩნეული იქნა წითლად გამომწვარი ბათქაშის მცირე ზოლი 5 სმ სიგრძისა. თბრილის გაფართობის შემდეგ წითლად გამომწვარი ბათქაშის მარჯვენა გვერდზე გამოიკვეთა რიყის ქვით ნაგები კედელი, რომელიც დამხრობილი იყო ჩრდილოეთიდან სამხრეთის მიმართულებით, რიყის ქვის წყობას ჩრდილოეთ ნაწილში შემორჩენილი ჰქონდა ზედ დაშენებული ალაზი. ალაზის კედელი შემორჩა აგრეთვე ოთახის ჩრდილოეთ მხარეზე, თუ არ ჩავთვლით, ჩრდილოეთის კედლის შუა ნაწილში ჩადგმულ ორმოსამარხს, რომელსაც გარკვეულად დაზიანებული აქვს ალაზის კედელი და ოთახის ჩრდილო-დასავლეთ კუთხეში, ხოლო სამხრეთით გრძელდება რიყის ქვის წყობა. ამრიგად, აშკარად გამოიკვეთა, რომ სახლის საძირკველად ორპირად იყო ჩალაგებული რიყის ქვა, ხოლო კედელი ალაზით ყოფილა მასზედ ამოყვანილი. სამხრეთით ალაზის კედლის მოსპობა, ნასახლარის მდებარეობით უნდა აიხსნას, რადგან ოთახი დამხრობილია ჩრდილო-

საყარაულო სერის ნასახლარი
არქ. ბ. ასაბაშვილის ნახაზი.

Остатки жилого комплекса на
«Сақарაуло Сери».
Чертеж В. Асабашвили.

ეთიდან სამხრეთისაკენ და როგორც ჩანს ზემოდან დაქანებულ ღვარცოფებს აქვს წინა მხარე წაღებული. ნასახლარის სათანადო პრეპარაციის შედეგად გამოიკვეთა ოთახი, რომლის ფართობი 5×4 მ უდრის ოთახის იატაკი თიხატკეპნილია, ჩრდილო-აღმოსავლეთ მარჯვენა კუთხეში პურის საცხობი ღუმელია, რომელსაც პირი დასავლეთისაკენ აქვს მიცემული. ღუმელის სიგრძე უდრის 1 მ. სიგანე 0,50 მ; სიმაღლე 0,50 მ. ღუმელი შედარებით კარგად არის შემონახული, შემორჩენილია სანაკვერცხლე-საწაცე და საცხობი. გადახურვა ჩამტვრეული აქვს და მასში კერამიკის უსახო ფრაგმენტები იყო ჩაყრილი. ღუმელის სამხრეთ მხარეზე გრძელდებოდა იატაკის დონიდან 0,30 სმ სიმაღლის ალიზის ხარბიხა, (სიგანე 0,50 მ-ია, სიგრძე კი 0,80 მ). საყარაულო ხარბიხის სიგრძე 1,60—1,65 მ-ს აღწევდა, იატაკზე შემორჩენილი იყო ალიზის ამოყვანის წიბოები, ხარბიხის ჩრდილოეთ თავში დიდი ქვა დევს. შესაძლოა ხარბიხა, საწოლის როლს ასრულებდა. ოთახის იატაკზე ორი სახის ტურტლის ფრაგმენტები იყო მიმოფანტული — მოშავო-მონაცრისფრო კეციანი, შემკული რომბისებრი ორნამენტით და წითელკეციანი დიდი ტურტლისა, რომელიც წითელი სქელი ხაზებით არის მოხატული. ღუმელის დასავლეთით მცირე ზომის ორმოა, ვფიქრობთ სვეტის ადგი-

ლი. ორმოდან 30 სმ მანძილზე დასავლეთით მოშავო კვეციანი კერამიკის ნაგებობის იყო. ისინი ორ სხვადასხვა ზომის დოქებს ეკუთვნიან, ერთი მცირე ზომისა მრგვალ-განივკვეთიან ყურით, ხოლო მეორე მოზრდილი, რომელსაც მრგვალგანივკვეთიანი ვური აქვს შუაში ოდნავ ჩაღრმავებული და თავისი ფორმით გარკვეულად ლენტური ყურების ფორმის იერს იძენს. ოთახის შუა ადგილზე ვარდისფრეკვიანი ქილისა თუ დოქის ორი ბრტყელი ძირია შემონახული. ოთახის სამხრეთ დასავლეთ მხარეზე იატაკის დონიდან 0,30 მ სიმაღლეზე 0,80 მ. სიგრძისა და 0,80 მ სიგანის კერაა გამართული ქვითა და ალიზით. კერის დასავლეთ მხარეზე სამხრეთიდან ჩრდილოეთით მოვლი ოთახის სიგრძეზე 7—8 სმ სიგანის ნახშირ-ნაცროვანი ზოლია, ჩანს დამწვარი ძეღისა, რომლითაც ოთახი გამოყოფილი იყო დამხმარე სათავსებისაგან.

სათავსი ორია. წინა სათავსში კერამიკის ნატეხები იქნა აღმოჩენილი. მეორეში იატაკი თხიბატკებლია. სათავსში აღმოჩნდა დიდი ზომის მოშავო კერამიკის ნატეხი. დაზიანებული რკინის ნამგალი და ქურჭლის სარქლის ქვები.

აღწერეთ, რა შესაძლებლობისდაგვარად ნასახლარი, გვინდა შევხებით, ოთახის ჩრდილოეთ კედელში აღმოჩენილ ორმოსამარხს, მასში მიცვალებული დაკრძალული იყო მოხრილ მდგომარეობაში მარჯვენა გვერდზე თავით ჩრდილოეთისაკენ, საბით დასავლეთისაკენ. ჩონჩხი კარგად იყო შემონახული. ორმოს ჩრდილოეთ კედელზე ქვევრის ორი ნატეხია აფარებული. ორმოში, შავკვიციანი სამხარეულო კერამიკაა ფრაგმენტებია შემორჩენილი.

საყარაულო სერზე დადასტურებული ნასახლარი თავისი სათავსებით, როგორც დაეინახეთ, საინტერესოა. ნასახლარი კერამიკული მასალების მიხედვით ძვ. წ. III საუკუნით უნდა დათარიღდეს. ორმოსამარხი მის შემდეგაა ჩაშვებული.

ნასახლარი საინტერესოა ჰიგიენის თვალსაზრისითაც, იგი როგორც ვნახეთ გამოყოფილია დამხმარე სათავსებისაგან. მიუხედავად იმისა რომ პურის საცხობი ღუმელი აღნიშნულ ოთახში მარჯვენა კუთხეშია მოთავსებული (სახლს შესასვლელი ჩანს ფერდობის ქვედა მხარეს ქონდა) იგი ტიპურია ზოგლესა და თრელიგორებზე აღმოჩენილი ღუმელებისა, (აღნიშნულ ძეგლებზე ოთახი მარცხენა უკანა კუთხეშია დადასტურებული). ეს ყოველივე თვალნათლივ მიუთითებს აღნიშნულ ტერიტორიებზე ადრეულ ეტაპებზე გავრცელებული ერთიანი კულტურის მატარებელი ეთნიკურად ერთი ხალხის შემოქმედების შემკვიდრებობით განვითარებას.

კ. მარჭვის ს.ხ. საქ. სსრ
სახელმწიფო არქიტექტურა-
ბინაობის ინსტიტუტი